

راهنمای بزرگداشت

مه لقا اشتری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

به نیکی یاد کردن از درگذشتگان يك رفتار اخلاقی پسندیده است، و اگر درگذشتگان همانا بزرگان علم و فرهنگ باشند این یادکرد و بزرگداشت ابعاد علمی و فرهنگی و اجتماعی بزرگی به خود می گیرد، و در بسیاری موارد می تواند غفلتی را که در مورد بعضی از بزرگان علم و ادب شده جبران کند و توجه اهل تحقیق را به گوشه های مهجور مانده یا تازه کشف شده آثار و افکار آنان معطوف دارد. بویژه اگر منظور از بزرگداشت صرفاً رفع تکلیف نبوده همراه با نشر آثار منتشر نشده یا تصحیح و تجدید چاپ آثار چاپ شده قدیمی باشد. در سالهای اخیر شاهد بزرگداشت ابن سینا، امام محمد غزالی، شریف رضی، امام

فخررازی، اقبال لاهوری و مولی محسن فیض کاشانی بوده ایم و از ثمرات علمی آن بهره مند شده ایم.

توجه به تاریخ تولد و وفات بزرگان در سراسر جهان سنتی زنده است و جهان اسلام، و علی الخصوص تشیع هر ساله سالگرد تولد یا وفات رسول اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) را گرامی می شمارد و مجالس مناسب برپا می دارد. این توجه به تاریخ تولد یا وفات بزرگان و رعایت تناسب این سالگردها در محافل علمی جهانی نیز رسمی رایج است. لذا با تفحص در تواریخ و تذکره ها نام یکصدتن از بزرگان علم و ادب جهان اسلام اعم از قرآن شناس، محدث، فقیه، عارف، فیلسوف، متکلم، ریاضی دان، پزشک، ستاره شناس و هنرمند، همراه با تاریخ تولد و وفات آنها تهیه شده که تذکره و راهنمایی برای بزرگداشتها یا بزرگداشتنامه ها و نظایر آنها باشد.

در پایان این مقدمه توجه اهل علم و مسؤولان نهادهای علمی و دانشگاهی را به نزدیک شدن ششصدمین سالگرد وفات ابن خلدون (متوفای ۸۰۸ ق) و یانصدمین سالگرد وفات جلال الدین دوانی (متوفای ۹۰۸ ق)، و از همه مهمتر هزار و یکصدمین سالگرد وفات بزرگترین مفسر و مورخ جهان اسلام محمد بن جریر طبری (متوفای ۳۱۰ ق) جلب می کنم. امید است برنامه ریزی شایسته ای در جهت بزرگداشت این دانشمندان عظیم الشأن اسلامی و ایرانی صورت گیرد.

نکته آخر اینکه این فهرست ۲۰ ساله است یعنی تا سال ۱۴۲۷ هجری قمری تناسب و تازگی اش از دست نخواهد رفت.

در پایان این مقدمه وظیفه خود می دانم که از همکار محترم آقای خرمشاهی که هم در ابتدا پیشنهاد دهنده این طرح بودند و هم تا انتها راهنما و مشوق اینجانب در اجرا و اتمام آن، تشکر و قدردانی نمایم.

نام	تولد	وفات	رشته علمی
(۱) فرآء، یحیی بن زیاد	۱۴۴	۲۰۷	نحوی و لغوی
(۲) قمی، علی بن ابراهیم	—	۳۰۷	محدث و مفسر
(۳) صدرالدین، معروف به میرصدرالدین	—	۱۰۰۷	خطاط
(۴) فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی	؟ ۱۰۰۷	۱۰۹۱	عارف، متکلم، شاعر
(۵) زوزی، آقا علی فرزند ملا عبدالله	—	۱۳۰۷	فیلسوف

وزیر	۴۸۵	۴۰۸	۶ نظام‌الملک، حسن بن علی
شاعر، صاحب قصیده برده	۶۹۶	۶۰۸	۷ بوضیری، محمد بن سعید
مورخ	۸۰۸	۷۳۲	۸ ابن خلدون، عبدالرحمن بن محمد
فیلسوف و متکلم	۹۰۸	۸۳۰	۹ دوانی، محمد بن اسعد
محدث، صاحب سنن	۲۷۹	۲۰۹	۱۰ ترمذی، محمد بن عیسی
عارف	۳۰۹	—	۱۱ حلاج، حسین بن منصور
عارف	۷۰۹	—	۱۲ ابن عطاء الله اسکندری، احمد بن محمد
شاعر	۷۷۸	۷۰۹	۱۳ سلمان ساوجی، سلطان بن محمد
فقیه و حکیم	۱۲۰۹	۱۱۲۸	۱۴ نراقی، مهدی بن ابی‌ذر
متکلم	۱۱۰	۲۱	۱۵ حسن بصری
شاعر	۱۱۰	—	۱۶ فرزدق، همام بن غالب
متکلم، منجم	۳۱۰	—	۱۷ نوبختی، حسن بن موسی
مورخ، مفسر	۳۱۰۰	۲۲۴	۱۸ طبری، محمد بن جریر
محدث، ادیب	۵۱۰	—	۱۹ آمدی، عبدالواحد بن محمد
شاعر	۶۸۸	۶۱۰	۲۰ عراقی، ابراهیم بن بزرگمهر
فیلسوف	۷۱۰	۶۳۴	۲۱ قطب‌الدین شیرازی، محمود بن مسعود
خطاط	۱۳۱۰	۱۲۴۵	۲۲ کلهر، محمد رضا بن محمد رحیم
قرآن‌شناس، محدث	۹۱۱	۸۴۹	۲۳ سیوطی، عبدالرحمن بن ابی‌بکر
فقیه	۹۶۶	۹۱۱	۲۴ شهید ثانی، زین‌الدین بن علی
محدث، فقیه	۱۱۱۱	۱۰۳۷	۲۵ مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی
شاعر	۱۲۱۱	—	۲۶ ازری، شیخ کاظم بن حاج محمد
عارف	۱۳۱۱	—	۲۷ همدانی، ملا حسینقلی
مورخ	۲۱۲	—	۲۸ منقری، نصر بن مزاحم
عارف	۴۱۲	—	۲۹ دقاق، حسن بن علی (یا محمد)
عارف، محدث	۴۱۲	۳۲۵	۳۰ سلمی، محمد بن حسین
عارف	۷۱۲	۶۲۳	۳۱ سلطان ولد، محمد بن محمد
فیلسوف	۱۲۸۹	۱۲۱۲	۳۲ سبزواری، هادی بن مهدی

شاعر	۱۲۸۵	۱۲۱۲	۳۳ غالب دہلوی، اسداللہ بن عبداللہ
فقیہ	۱۳۱۲	۱۲۳۰	۳۴ میرزای شیرازی، محمدحسن بن محمود
طیب، حکیم	۳۱۳	۲۵۱	۳۵ رازی، محمد بن زکریا
محدث، متکلم	۴۱۳	۳۳۶	۳۶ مفید، محمد بن محمد
شاعر	۱۲۷۴	۱۲۱۳	۳۷ فروغی، عباس بن موسیٰ
شاعر، ادیب	۵۱۴	۴۵۵	۳۸ طفرانی، حسین بن علی
شاعر	؟۶۱۴	؟۵۳۰	۳۹ نظامی، الیاس بن یوسف
فقیہ، اصولی	۱۲۸۱	۱۲۱۴	۴۰ انصاری، مرتضیٰ بن محمد امین
فیلسوف معاصر	۱۳۱۴	—	۴۱ ارباب، محمد مهدی بن محمدرضا
فیلسوف	۱۳۱۴	۱۲۳۸	۴۲ جلوہ، ابوالحسن بن محمد
مصلح بزرگ و طرفدار اتحاد اسلام	؟۱۳۱۴	۱۲۵۴	۴۳ اسدآبادی، سیدجمال الدین حسینی
متکلم معتزلی	۴۱۵	۳۵۹	۴۴ قاضی عبدالجبار بن احمد
شاعر	۵۱۵	۴۳۸	۴۵ مسعود سعد سلمان
فقیہ، اخلاقی	۱۲۹۷	؟۱۲۱۵	۴۶ نراقی، محمد بن احمد
ادیب، تذکرہ نویس	۱۲۸۸	۱۲۱۵	۴۷ ہدایت، رضاقلی بن محمدہادی
شاعر	؟۴۱۶	۳۲۹	۴۸ فردوسی، ابوالقاسم
عارف	۶۱۶	—	۴۹ نسفی، عزیزالدین
متکلم	۸۱۶	۷۴۰	۵۰ جرجانی، علی بن محمد (میرسید شریف)
شاعر	۱۰۸۱	۱۰۱۶	۵۱ صائب، محمد علی
ادیب	۱۳۱۶	—	۵۲ اعتصامی، میرزا یوسف خان - آشتیانی
منجم، ریاضیدان	۳۱۷	—	۵۳ بتانی، ابو عبداللہ محمد بن جابر
فیلسوف و شاعر	۵۱۷	—	۵۴ خیام، عمر بن ابراہیم
عارف	۷۹۱	۷۱۷	۵۵ بہاء الدین نقشبند، محمد بن محمد
شاعر و عارف	۸۹۸	۸۱۷	۵۶ جامی، عبدالرحمن بن احمد
لفوی، محدث	۸۱۷	۷۲۹	۵۷ فیروزآبادی، محمد بن یعقوب
کتاب شناس	۱۰۶۷	۱۰۱۷	۵۸ حاجی خلیفہ، مصطفیٰ بن عبداللہ
عارف	؟۶۱۸	—	۵۹ نجم الدین کبری، احمد بن عمر
وزیر، ادیب	۷۱۸	؟۶۴۸	۶۰ رشید الدین فضل اللہ

۶۱	بهبهانی، محمدباقر بن محمد اکمل	؟۱۲۰۵	؟۱۱۱۸	فقیه، اصولی
۶۲	سلطان علی مشهدی، سلطان الخطاطین -	۹۱۹	-	خطاط
۶۳	عیاشی، محمد بن مسعود	؟۳۲۰	-	مفسر
۶۴	ابن رُشد، محمد بن احمد	۵۹۵	۵۲۰	فیلسوف
۶۵	امیر مُغزی، محمد بن عبدالملک	؟۵۲۰	-	شاعر
۶۶	خاقانی، بدیل بن علی	۵۹۵	۵۲۰	شاعر
۶۷	غزالی، احمد بن محمد	۵۲۰	-	عارف
۶۸	شبستری، محمود بن عبدالکریم	۷۲۰	-	عارف
۶۹	ولی، شاه نعمت الله بن سید عبدالله -	-	-	
	کرمانی	؟۸۲۰ یا ؟۸۲۷	-	عارف
۷۰	امیرکبیر، تقی	؟۱۲۲۰	۱۲۶۸	وزیر و مصلح اجتماعی
۷۱	اعتصامی، بانو پروین	۱۳۲۰	۱۳۶۰	شاعر
۷۲	کواکبی، عبدالرحمن بن احمد	۱۲۷۱	۱۳۲۰	مصلح، صاحب نظر در سیاست
۷۳	یزنطی، ابو جعفر احمد بن محمد	-	۲۲۱	محدث
۷۴	نظام، ابراهیم بن سیار بن هانی	۱۸۵	۲۲۱	متکلم معتزلی
۷۵	جباتی، ابوهاشم عبدالسلام بن محمد	-	۳۲۱	متکلم معتزلی
۷۶	حاکم نیشابوری، محمد بن عبدالله	۳۲۱	۴۰۵	محدث و مورخ
۷۷	ابن مسکویه، احمد بن محمد	-	۴۲۱	فیلسوف و طبیب
۷۸	ابن تیمیه، محمد بن خضر	-	۶۲۱ یا ؟۶۲۲	متکلم، فقیه حنبلی
۷۹	ابوحاتم رازی، احمد بن حمدان	-	۳۲۲	متکلم اسماعیلی
۸۰	ابوزید، احمد بن سهل	-	۳۲۲	فیلسوف
۸۱	پوریای ولی، محمود خوارزمی	-	۷۲۲	پهلوان، عارف
۸۲	تفتازانی، مسعود بن عمر	۷۲۲	۷۹۲	ادیب، متکلم
۸۳	زید بن علی	۷۹	۱۲۲	مؤسس زیدیه
۸۴	رافعی قزوینی، عبدالکریم بن محمد	-	۶۲۳	مورخ، فقیه
۸۵	قائمی، حبیب الله بن محمد علی	۱۲۲۳	؟۱۲۷۰	شاعر
۸۶	اشعری، علی بن اسماعیل	۲۶۰	۳۲۴	مؤسس کلام اشعری
۸۷	میرعماد	-	۱۰۲۴	خطاط

۳۲۵	فیلسوف، متکلم	—	۸۸	شہید بلخی، ابوالحسن بن حسین
۴۲۵	عارف	—	۸۹	خرقاتی، ابوالحسن علی بن جعفر
۵۵۲۵	شاعر، عارف	—	۹۰	سنائی، مجدود بن آدم
۵۲۵	عارف	۴۹۲	۹۱	عین القضاة، عبداللہ بن محمد
۷۲۵	شاعر	۶۵۱	۹۲	امیر خسرو، خسرو بن محمود
۱۱۲۵	متکلم	—	۹۳	آقا جمال خوانساری، محمد بن حسین
۳۸۵	وزیر، ادیب	۳۲۶	۹۴	صاحب بن عباد، اسماعیل بن عباد
۷۲۶	متکلم، فقیہ	۶۴۸	۹۵	علامہ حلّی، حسن بن یوسف
۸۲۶	متکلم، فقیہ	—	۹۶	فاضل مقداد، مقداد بن عبداللہ
۴۲۷ یا ۴۲۲۸	فیلسوف	۴۳۷۰	۹۷	ابن سینا، حسین بن عبداللہ
۸۲۷	شاعر طنز پرداز	—	۹۸	بسحق اطعمہ یا بسحق شیرازی، احمد
۱۲۲۷ یا ۱۲۲۸	فقیہ، متکلم	—	۹۹	کاشف الغطاء، شیخ جعفر بن شیخ خضر
۴۲۶ یا ۴۲۲۸	شاعر	—	۱۰۰	مہیار الدیلمی، مہیار بن مرزویہ

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی